

ДО БІОГРАФІЇ М. В. ЛЕВЧЕНКА: ЛИСТ ДО С. М. НАСОНОВА ВІД 25 СЕРПНЯ 1918 РОКУ

В історії візантиністики одне з найпочесніших місць належить випускнику Історико-філологічного інституту князя Безбородька в Ніжині (далі – НІФІ) Митрофанові Васильовичу Левченку (1890–1955). Саме він став основоположником радянської візантиністики. 1939 р. з переходом на роботу в Інститут історії АН СРСР він організує візантійську групу, яка стала центром ленінградської візантиністики.

З ініціативи і під керівництвом М. В. Левченка в 1945 р. вперше в СРСР було організовано кафедру візантиністики при Ленінградському державному університеті, до роботи на якій були залучені провідні тогочасні науковці. Саме завдяки старанням вченого вдалося за декілька років перетворити кафедру на один із найбільших центрів візантиністики в СРСР. За активної участі кафедри в 1947 р. було відновлено видання часопису “Византийский временник”, одного з провідних міжнародних друкованих органів візантиністики. Довгий час відповідальним редактором часопису був М. В. Левченко

Значна й науковаспадщина вченого. Особливе місце посідає його праця “История Византии”¹, перекладена на французьку та болгарську мови, яка стала першим марксистським підручником з історії Візантії. Результатом багаторічних дослідницьких зусиль М. В. Левченка стали “Очерки по истории русско-византийских отношений”², – перша у візантиністиці синтетична праця з даної теми. Серед заслуг ученого – й організація перших усесоюзних наукових конференцій з проблем історії Візантії.

Однак, попри значний внесок М. В. Левченка у вітчизняну й світову історичну науку досі не написано його цілісної біографії. Окрім ряду некрологів, на сьогодні є лише декілька невеликих праць, присвячених життю й творчості М. В. Левченка³. Проте вони стосуються переважно наукової спадщини вченого і слабо висвітлюють його життєвий шлях, а інколи й спотворюють дійсність.

Як відомо, М. В. Левченко по закінченні НІФІ 1915 р. працював учителем курської гімназії. Однак наступного 1916 р. був рекомендований конференцією НІФІ в Петроградський університет для приготування до професорського звання. В університеті М. В. Левченко займався під керівництвом таких відомих учених, як М. І. Карєєв та М. І. Ростовцев. Проте жовтневий переворот 1917 р. на 13 років перервав науковизаняття вченого⁴. У кінці 1917 р. він повертається в Курськ, де нібито “брав активну участь у боротьбі за зміцнення радянської влади”⁵, а тому вчений постає таким собі “свідомим більшовиком”. Однак у фондах Державного архіву Чернігівської області в Ніжині (далі – ДАЧОН) зберігся лист М. В. Левченка вченому секретарю НІФІ С. М. Насонову в якому яскраво простежується несприйняття нового ладу. М. В. Левченко не тільки не їде “свідомо” з Петрограда “впроваджувати радянську владу на Курщині”, а тікає з міста, залишаючи там навіть документи. На відміну ж від “кошмарного часу” в Росії, літо 1918 р. в Україні було досить спокійним. Особливу увагу уряд гетьмана П. Скоропадського приділяв проблемам освіти і науки, а тому потребував учительських кадрів. Цілком ймовірно, що знав про це і М. В. Левченко, який, природно, і звернувся до своєї alma mater. Однак з осені 1918 р. події в Україні, особливо на Чернігівщині, змінювались досить швидко, і допомогти своєму колишньому випускникові отримати учительське місце в Україні інститут не зміг. Не отримав М. В. Левченко копії атестата. Йому було видано лише довідку з оцінками атестата і висловлено згоду вислати копію атестата в навчальний заклад, де він отримає місце⁶. Відтак, єдиний лист М. В. Левченка, який

¹ История Византии. – М.; Л., 1940. – 263 с.

² Очерки по истории русско-византийских отношений – М., 1956.

³ Курбатов Г. Л. М. В. Левченко византиноведение в Ленинградском университете // Очерки по истории Ленинградского университета – Л., 1962. – Ч. 1. – С. 72–80; Заливалова Л. Н. Из истории отечественного византиноведения М. В. Левченко // Резюме сообщений XIII Международного конгресса византинистов. – М., 1991. – С. 1269–1270; Гордієнко Д. М. В. Левченка спадщина та досвід ученого в сенсі відродження візантиністики в Україні. Ювілейні віхи в 2005 р.: 115 років від дня народження, 90 років з дня закінчення НІФІ; 50 років із дня смерті // Ніжинська старовина: історико-культурологічний збірник. – 2005. – Вип. 1(4). – С. 144–148.

⁴ Лише 1930 р. він повертається в аспірантуру Ленінградського університету перша ж друкована праця вийшла лише 1935 р. (К истории аграрных отношений в Византии в VI–VII вв. // Проблемы истории докапиталистических обществ. – 1935. – № 1–2. – С. 75–110). 1934 р. М. В. Левченко захищає кандидатську дисертацію.

⁵ Курбатов Г. Л. М. В. Левченко византиноведение в Ленинградском университете – С. 73.

⁶ ДАЧОН – Ф. 1105. – Оп. 1. – Спр. 1704. – Арк. 25.

зберігся у фондах ДАЧОН спростовує деякі безпідставні твердження біографів ученого і висвітлює невідомий епізод з життя видатного візантиніста:

Многоуважаемый Сергей Михайлович!

Обращаюсь к Вам, как ученому секретарю, с просьбой, не может ли канцелярия Института выслать мне Копию аттестата. Все мои документы остались при Петроградском Университете, к которому, как Вы помните, был прикомандирован. К сожалению, я вынужден был бежать из Петрограда еще в декабре прошлого года и теперь уже потерял всякую надежду скоро туда возвратиться. Намереваюсь просить учительского места на Украине, для чего и нужна мне копия аттестата. Если Вы лично не можете выслать мне к[опию] аттестата, то не откажите указать, что я должен сделать для получения оной бумаги, а также – не найдется ли в Нежине для меня какое-нибудь подходящее занятие.

Мне совестно беспокоить Вас, Сергей Михайлович, такой просьбой, но я уже 7 месяцев сижу дома и дальнейшее вынужденное безделье становится невыносимым. Пока же, желаю Вам здоровья и сил бодро пережить это кошмарное время. Ваш благодарный ученик

25 авг[уста] 1918 М. Левченко

Адрес: г. Суджа Курск губ.

священнику Василию Левченко

Дмитро Гордієнко (Київ)

ДАЧОН – Ф. 1105. – Оп. 1. – Спр. 1704. – Арк. 24–24зв.